

Ю. І. Мискін

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Національний університет державної податкової
служби України, Ірпінь, Україна
muskin@ukr.net

УДК 330.142.211

О. О. Мискіна

старший викладач кафедри податкової та
митної справи, Національний університет державної
податкової служби України, Ірпінь, Україна
muskinaoo@ukr.net

ОЦІНКА МЕТОДІВ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ

Анотація. Досліджено природу методів нарахування амортизації. Визначено їх вплив на повну собівартість, фінансовий результат та розміри податку на прибуток. Обґрунтовано напрями підпорядкування амортизації стимулюванню інвестиційної діяльності.

Ключові слова: амортизація, методи амортизації, податкове стимулювання, інвестиційна діяльність.

Ю. И. Мыскин

кандидат экономических наук, доцент кафедры бухгалтерского учета, Национальный университет государственной налоговой службы Украины, Ирпень, Украина

О. А. Мыскина

старший преподаватель кафедры налогового и таможенного дела,
Национальный университет государственной налоговой службы Украины, Ирпень, Украина

ОЦЕНКА МЕТОДОВ НАЧИСЛЕНИЯ АМОРТИЗАЦИИ В КОНТЕКСТЕ СТИМУЛИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ

Аннотация. Исследована природа методов начисления амортизации. Определено их влияние на полную себестоимость, финансовый результат и размеры налога на прибыль. Обоснованы направления подчинения амортизации стимулированию инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: амортизация, методы амортизации, налоговое стимулирование, инвестиционная деятельность.

Yurii Myskin

PhD (Economics), Associate Professor, National University of the State Tax Service of Ukraine, Irpin, Ukraine
31 Karl Marx Str., Irpin town, 08201, Kyiv region, Ukraine

Oksana Myskina

Assistant Professor, National University of the State Tax Service of Ukraine, Irpin, Ukraine
31 Karl Marx Str., Irpin town, 08201, Kyiv region, Ukraine

ASSESSMENT OF DEPRECIATION METHODS WITHIN THE INVESTMENT ACTIVITY PROMOTION

Abstract. Problem. Depreciation, being one of the main sources of investment, poorly correlates in practice with investments in fixed assets. Moreover, over the last decade rapidly growing of fixed assets obsolescence indicates the usage of depreciation not for investment purposes. In such a situation relevant question appears in assessing methods of depreciation within the efficiency of investment activity stimulation.

Purpose: to analyze the nature of the depreciation methods and evaluate the effectiveness of their positions in order to stimulate investment. **Methods.** The modeling method applied to assess the impact of the depreciation method on complete costs, financial result and income tax. In the visual representation of the simulation results graphical method was used.

Results: The authors have developed the assessment model – to evaluate the impact of the depreciation method on the financial performance of the entity, the results of which revealed that the method of accelerated reduction of the residual value makes it impossible for the useful life of fixed assets depreciation charge in full. In addition, depreciation methods have a significant impact on the size of full costs, which in turn is displayed on the full unit cost and complicates the pricing policy. By nature, the impact of depreciation methods on financial performance and the size of the income tax, they are divided into three groups: epistemological (commercial and straightforward methods), catalytic (cumulative method and the method of the residual value rapid reduction) and intensely stimulating method (the residual value). On the basis of study, it has been proven that the indicated methods should be classified to stimulating and intensely stimulating groups, and bear tax benefits that allow accumulating more than reasonable cost depreciation in the first reporting period.

Conclusions and authors' proposals: absence of economic content of the residual value accelerated reduction method requires immediate improvement of its technique by writing off the depreciation on the last reporting period of the entire amount of fixed assets of its residual value for the reporting period, the useful life of the object. Considering the method of the residual value reducing, the cumulative method and the method of the residual value rapid reduction through a tax credit have their logical practical application and may be intended for the accumulation at their expense cash (with appropriate reporting to the Internal Revenue Service).

Keywords: amortization; depreciation methods; tax incentives; investment activity.

JEL Classification: E22, E62

Постановка проблеми. Амортизація (поряд із прибутком) є одним із основних джерел формування власних коштів підприємств і організацій, які, своєю чергою, забезпечують близько 60% інвестицій в основний капітал. Понад те, обсяги амортизації у переважній більшості суб'єктів господарювання значно перевищують розміри прибутків. Останніх, до речі, взагалі може й не бути, але амортизація нараховується завжди.

Відтак актуальним стає питання стимулювання використання амортизації на інвестиційні потреби. З огляду на це особливу увагу привертають методи нарахування амортизації, які, зрештою, справляють вплив на фінансовий результат і відповідно на розміри податку на прибуток. Важливим завданням сьогодення є визначення природи впливу методів амортизації на діяльність суб'єктів господарювання та обґрунтування доцільності використання кожного з них для стимулювання інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з амортизацією, постійно знаходяться в полі зору вчених. Останнім часом у науковій літературі з'являються статті, де амортизація розглядається крізь призму ефективності діяльності суб'єктів господарювання, оподаткування та стимулювання інвестиційної активності. Серед вітчизняних авторів, які досліджують питання амортизації, варто виділити С. Ф. Голова [1], Є. О. Помилуко [2], О. Д. Стефанюк [3], Н. М. Ткаченко [4], П. Я. Хомина [5], М. Г. Чумаченка [6]; серед іноземних – Скотта Б. Джексона (Jackson, 2009) [7], Джексона Л. Зіммермана (Zimmerman, 1999) [8], А. Скотта Кеатінга (Keatinga, 1999) [8], Ксяотао (Келвіна) Ліу (Liu, 2009) [7], Ральфа А. Террегросса (Terregrossa, 1997) [9], Крістофера Л. Хауса (House, 2008) [10], Марка Чекінія (Cecchinia, 2009) [7], Метью Д. Шапіро (Shapiro, 2008) [10]. Результати дослідження наведених вище вчених є науково та практично цінними. Проте питання, пов'язані з пізнанням природи методів нарахування амортизації крізь призму оцінки їх ефективності в розрізі податкового регулювання інвестиційної діяльності, залишаються дотепер актуальними.

Метою статті є оцінка методів нарахування амортизації в контексті ефективності їх практичного застосування з метою стимулювання інвестиційної діяльності.

Основні результати дослідження. З точки зору теорії пізнання, амортизація є процесом поступового систематичного перенесення вартості засобів праці в міру їх зношування на виготовлену продукцію.

З позиції інвестиційної діяльності, амортизація є одним із основних джерел інвестування. Це означає, що за результатами амортизації у підприємств створюються амортизаційні фонди, які являють собою сукупність грошових коштів, шляхи використання яких сьогодні цілковито визначаються їх власниками. Відтак амортизаційний фонд може бути спрямований як на інвестиційні цілі, так і за іншим призначенням. І така ситуація, з економічної точки зору, є обґрунтованою. Адже власник, який, вкладаючи початковий капітал у засоби праці, бажає продовжувати діяльність після закінчення граничного строку використання придбаних засобів праці, економічно зацікавлений у використанні акумульованого амортизаційного фонду на придбання нового засобу праці на заміну зношеного. Водночас, якщо інвестор не зацікавлений використовувати капітал, вкладений у засоби праці, довше, ніж граничний термін їх експлуатації, то цілком логічною є його позиція щодо вилучення амортизаційного фонду з обігу. За такої ситуації амортизація не спрямовується на інвестування, а

перетворюється знову в капітал інвестора із невизначеною подальшою долею.

Осмислюючи викладене вище, доходимо розуміння сутності амортизації як інструмента податкового стимулювання. Відтак амортизація як економічний процес – це перенесення вартості засобів праці на новостворену продукцію. Амортизація включається до собівартості виготовленого та реалізованого товару, яка, своєю чергою, відноситься до операційних витрат діяльності суб'єктів господарювання. Отже, за своєю суттю амортизація належить до витрат, збільшуючи їх і тим самим опосередковано впливаючи на зменшення прибутку та податку на нього.

Важливо розуміти, що від вибору методу нарахування амортизації (на практиці він реалізується як інструмент регулюючого впливу) залежить залишкова вартість необоротних активів, розмір амортизації, витрат, прибутку та податку на нього. З огляду на це за допомогою розрахункової моделі проаналізуємо як кожен із методів амортизації впливає на зазначені вище показники.

Для цього насамперед сформулюємо умови моделі (табл. 1).

Враховуючи наведені в таблиці вихідні дані моделі та результати розрахунків впливу кожного із діючих сьогодні

Таблиця 1

Вихідні дані розрахункової моделі оцінки впливу вибору методу амортизації на фінансовий результат

Показник	Значення показника
Первісна вартість об'єкта основних засобів, грн.	101 000
Строк корисного використання об'єкта основних засобів, роки	10
Ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів, грн.	1000
Вартість об'єкта основних засобів, яка амортизується, грн.	100 000
Розмір щорічних доходів, грн.	60 000
Розмір щорічних витрат, грн.	40 000 + амортизація
Алгоритм розрахунку прибутку*	доходи - витрати
Алгоритм розрахунку податку на прибуток	обсяг прибутку* - 19 %
Загальний обсяг продукції, який очікується виробити із використанням об'єкта основних засобів, одиниць	100 000
Щорічний фактичний обсяг виробленої продукції із використанням об'єкта основних засобів (з метою спрощення розрахунків річний обсяг фактично виробленої продукції буде дорівнювати сумі місячних обсягів фактичного виробництва продукції), одиниць	10 000

Примітка. * – Розраховано відповідно до п. 150.1 ст. 150 Податкового кодексу України [11].
Джерело: Розробка авторів

методів амортизації (прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискорене зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий) на фінансовий результат діяльності підприємств, узагальнимо значення основних показників моделі після закінчення строку корисного використання об'єкта основного засобу в розрізі методів нарахування амортизації (табл. 2).

Як видно з табл. 2, чотири із п'яти методів нарахування амортизації в кінцевому підсумку забезпечують ідентичний результат. І лише метод прискореного зменшення залишкової вартості не дає можливості за період корисного використання об'єкта основних засобів нарахувати амортизацію в повному обсязі. Це свідчить про штучність цього методу та формує потребу щодо подальшого переосмислення доцільності його застосування і вдосконалення.

З метою докладнішого висвітлення результатів моделювання впливу вибору методу амортизації на фінансовий результат пропонуємо відобразити динаміку основних показників, які використовувалися в розрахунковій моделі, за 10 років строку корисного використання об'єкта основних засобів.

Перш за все, визначимо динаміку щорічних амортизаційних відрахувань за умови використання різних методів нарахування амортизації в межах розрахункової моделі (рис. 1).

Таблиця 2

Значення основних показників розрахункової моделі після закінчення строку корисного використання об'єкта основних засобів

Показник	Значення показника
Первісна вартість об'єкта основних засобів, грн.	101 000
Строк корисного використання об'єкта основних засобів, роки	10
Ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів, грн.	1000
Вартість об'єкта основних засобів, яка амортизується, грн.	100 000
Розмір щорічних доходів, грн.	60 000
Розмір щорічних витрат, грн.	40 000 + амортизація
Алгоритм розрахунку прибутку*	доходи - витрати
Алгоритм розрахунку податку на прибуток	обсяг прибутку* - 19 %
Загальний обсяг продукції, який очікується виробити із використанням об'єкта основних засобів, одиниць	100 000
Щорічний фактичний обсяг виробленої продукції із використанням об'єкта основних засобів (з метою спрощення розрахунків річний обсяг фактично виробленої продукції буде дорівнювати сумі місячних обсягів фактичного виробництва продукції), одиниць	10 000

Примітка. * – Враховано п. 150.1 ст. 150 Податкового кодексу України [11].
Джерело: Розробка авторів

Як бачимо, кожен із п'яти методів забезпечує дещо різний розподіл амортизаційних витрат по роках використання об'єкта основних засобів¹. Особливу увагу варто звернути на дві обставини:

1) метод зменшення залишкової вартості суттєво відрізняється від інших унаслідок істотної диспропорції між щорічними амортизаційними відрахуваннями (при цьому виявляється тенденція до стрімкого скорочення щорічних сум амортизаційних відрахувань за умови значного перевищення амортизаційних відрахувань протягом першої третини та постійно спадної тенденції протягом останніх двох третин строку корисного використання об'єкта основних засобів);

2) кумулятивний метод і метод прискореного зменшення залишкової вартості не мають суттєвих відмінностей у тенденції розподілу щорічних амортизаційних відрахувань.

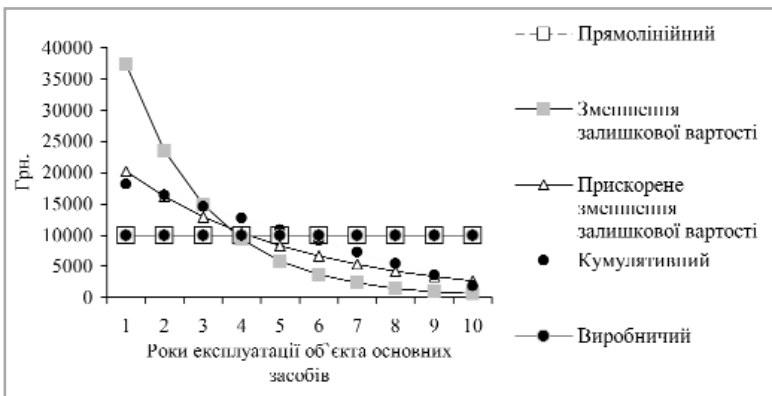

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів за умов використання різних методів нарахування амортизації в межах розрахункової моделі
Джерело: Розробка авторів

Таким чином, методи амортизаційних відрахувань доцільно поділити на три групи – гнучеологічну, стимулюючу та інтенсивно стимулюючу.

До гнучеологічної групи належать виробничий і прямолінійний методи амортизації. Вони є економічно спорідненими, природними та відповідають гнучеологічній суті амортизації.

До другої групи (стимулюючої) ми відносимо кумулятивний метод і метод прискореного зменшення залишко-

вої вартості. Для них характерний штучний перерозподіл щорічних амортизаційних відрахувань (збільшення їх обсягів протягом перших років використання об'єкта основних засобів і, відповідно, зменшення в наступних), який, своєю чергою, підпорядкований стимулюванню інвестиційної діяльності.

Третя (інтенсивно стимулююча) група представлена методом зменшення залишкової вартості. Він суттєво відрізняється від інших методів, забезпечуючи стрімке накопичення більшої половини обсягів амортизації об'єкта основних засобів протягом перших років його використання.

Аналіз динаміки фінансових результатів у розрізі років корисного використання об'єкта основних засобів за умов застосування різних методів нарахування амортизації підтвердив доцільність та обґрунтованість виділення трьох наведених вище груп методів амортизації і за ознакою їх впливу на фінансовий результат (рис. 2).

Наш аналіз показує, що за однакових вихідних умов у випадку застосування різних методів нарахування амортизації у підсумку маємо різний фінансовий результат. Доцільність існування такої ситуації, з економічної точки зору, є дискусійною. З одного боку, фінансовий результат не повинен штучно змінюватися на потребу дня, що можливо в разі різного розуміння сутності прибутку. З цього приводу Соколов Я. В. відзначає, що «...донині ясності з цієї категорією немає, оскільки прибуток, обчислений у бухгалтерському обліку, не відображає економічного змісту – дійсного результату діяльності... З економічної точки зору, прибуток – це різниця між грошовими надходженнями і грошовими витратами. З точки зору господарської, прибуток – це різниця між майновим станом підприємства на кінець і початок звітного періоду» [12, с. 109].

З другого боку, саме такі маніпуляції із фінансовим результатом і, як наслідок, зобов'язаннями перед бюджетом щодо сплати податку на прибуток (рис. 3) дають можливість стимулювати інвестиційну діяльність.

Таким чином, за результатами моделювання впливу вибору методу амортизації на фінансовий результат констатуємо, що збільшення амортизаційних відрахувань у конкретному звітному періоді за своєю економічною сутністю не підвищує ефективності діяльності, а лише змінює динаміку та структуру накопичення амортизаційного фонду. При цьому ні обсяг амортизації, ні обсяг прибутку, ні обсяг сплаченого податку на прибуток протягом періоду використання до повного зношення засобів праці ніяких суттєвих економічних змін не зазнає (виняток становлять дані, отримані в разі застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості).

Єдиним позитивним чинником прискореної амортизації є перерозподіл формування амортизаційного фонду таким чином, що в перші періоди використання засобів праці на виготовлену продукцію буде перенесено вартість, яка є більшою за економічно обґрунтовану, а в інших періодах – відповідно меншою. За такої ситуації відбувається економія часу, що можна розглядати як позитивний вплив, якщо враховувати наявність постійної інфляції та альтернативних шляхів використання вивільнених коштів.

1 Варто врахувати, що динаміка щорічних амортизаційних відрахувань за виробничим та прямолінійним методами є ідентичною лише через рівномірний розподіл виробництва продукції, який задано в умові розрахункової моделі. За будь-якого іншого розподілу виробництва продукції щорічні амортизаційні відрахування можуть коливатися в межах від 0 до вартості об'єкта основних засобів, що амортизується, включно.

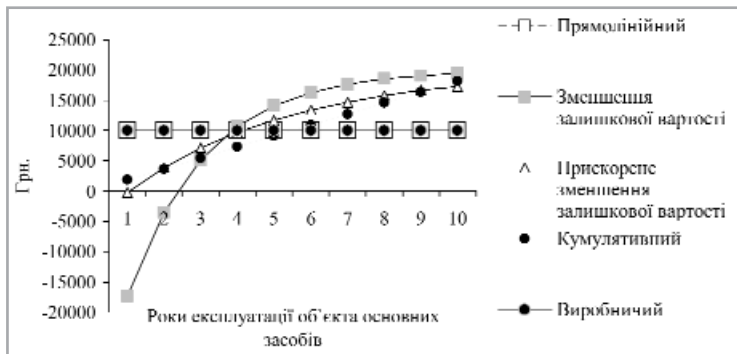

Рис. 2. Динаміка фінансових результатів за умови використання різних методів нарахування амортизації у межах розрахункової моделі
Джерело: Розробка авторів

Відтак прискорену амортизацію слід вважати податковою пільгою, що дозволяє у перших звітних періодах накопичити більшу, ніж економічно обґрунтована, суму амортизації. Тоді держава повинна мати право на контроль за цільовим використанням додатково отриманих коштів, які акумульовані в амортизаційному фонді завдяки здійсненню прискореної амортизації (тобто різниці між сумою амортизації, накопиченої в результаті застосування стимулюючої та інтенсивно стимулюючої груп методів нарахування амортизації, і обсягами амортизаційних відрахувань, отриманих у ході використання виробничого чи прямолінійного методу). Своєю чергою, основною умовою застосування на практиці стимулюючої та інтенсивно стимулюючої груп методів нарахування амортизації є обов'язкове використання амортизації на інвестиційні цілі. Така вимога повинна бути чітко зафіксована в законодавстві.

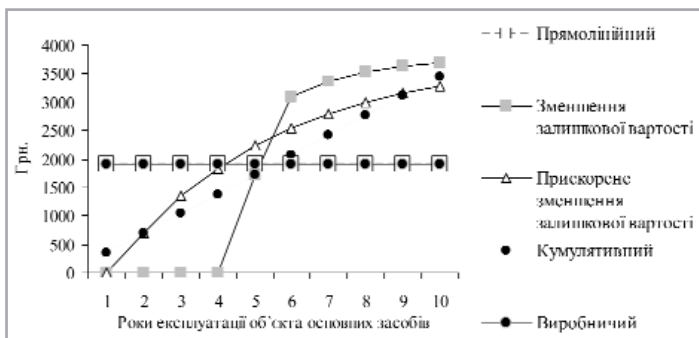

Рис. 3. Динаміка виникнення зобов'язань перед бюджетом щодо сплати податку на прибуток у межах розрахункової моделі
Джерело: Розробка авторів

Висновки. За результатами оцінки впливу методів нарахування амортизації на стимулювання інвестиційної діяльності можна сформулювати такі узагальнення:

1. Використання методу прискореного зменшення залишкової вартості не дає можливості впродовж періоду корисного використання об'єкта необоротних активів нарахувати амортизацію в повному обсязі, що, по-перше, ставить під сумнів економічну доцільність його практичного застосування, а по-друге, зумовлює необхідність удосконалення (один із варіантів – списання на амортизаційні відрахування в останньому звітному періоді строку корисного використання об'єкта необоротних активів усієї суми його залишкової вартості) цього методу.

2. На підставі оцінки застосування методу зменшення залишкової вартості, кумулятивного методу і методу прискореного зменшення залишкової вартості ми пропонуємо розглядати амортизацію як податкову пільгу, спрямовану на стимулювання інвестиційної діяльності.

3. Обов'язковою умовою практичного застосування зазначених методів повинен бути контроль за використанням акумульованих завдяки ним грошових коштів (із від-

повідним звітуванням суб'єктів господарювання перед податковою службою).

У подальших дослідженнях варто визначити шляхи ефективної реалізації в Україні Концепції амортизаційної політики та проаналізувати зарубіжний досвід застосування методів прискореної амортизації в контексті стимулювання інвестиційної діяльності.

Література

1. Голов С. Дискусійні аспекти амортизації / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 5. – С. 3–8.
2. Помилуко Є. О. Механізм амортизаційної системи, його вплив на економічний розвиток України / Є. О. Помилуко // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 11–12(1). – С. 18–21.
3. Стефанюк О. Д. Амортизация: понятие, методы, начисление / О. Д. Стефанюк // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 9–10. – С. 34–36.
4. Ткаченко Н. М. Амортизация, знос основних засобів, нарахування, зміни у незалежній Україні / Н. М. Ткаченко // Вісник економічної науки України. – 2012. – № 2. – С. 161–165.
5. Амбівалентність і мімікрія облікової теорії: монографія / Журавель Г. П., Клевець В. Б., Олійничук В. М., Хомин П. Я.; за наук. ред. д.е.н., проф. П. Я. Хомина. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 474 с.
6. Чумаченко М. Г. Ще раз про амортизацію як важливе джерело інвестиційної діяльності підприємства / М. Г. Чумаченко // Бухгалтерський облік та аудит. – 2004. – № 11. – С. 3–7.
7. Jackson Scott B. Economic consequences of firms' depreciation method choice: Evidence from capital investments / Scott B. Jackson, Xiaotao (Kelvin) Liu, Mark Cecchinia // Journal of Accounting and Economics. – 2009. – Volume 48. – Issue 1, October. – P. 54–68.
8. Keatinga S. A. Depreciation-policy changes: tax, earnings management, and investment opportunity incentives / A. Scott Keatinga, Jerold L. Zimmerman // Journal of Accounting and Economics. – 1999. – Volume 28. – Issue 3, December. – P. 359–389.
9. Terregrossa R. A. Capital depreciation and investment demand / Ralph A. Terregrossa // The Quarterly Review of Economics and Finance. – 1997. – Volume 37. – Issue 1. – P. 79–95.
10. Christopher L. House Temporary Investment Tax Incentives: Theory with Evidence from Bonus Depreciation / Christopher L. House, Matthew D. Shapiro // The American Economic Review. – 2008. – Vol. 98. – No. 3, Jun. – P. 737–768.
11. Податковий кодекс України // Вісник податкової служби України. – 2013. – № 2–3. – С. 1–416.
12. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней / Я. В. Соколов. – М.: Аудит ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2014

References

1. Golov, S. (2005). Debatable aspects of amortization. *Bukhhal'terskyi oblik i audyt (Accounting and Auditing)*, 5, 3-8 (in Ukr.).
2. Pomylyuko, E. A. (2012). The mechanism of depreciation system, its impact on the economic development of Ukraine. *Ekonomicnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 11-12(1), 18-21 (in Ukr.).
3. Stefanjuk, O. D. (2011). Amortization: concepts, methods, calculation. *Ekonomicnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 9-10, 34-36 (in Ukr.).
4. Tkachenko, N. M. (2012). Amortization, depreciation of fixed assets, accruals, changes in the independent Ukraine. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy (Herald of the Economic Science of Ukraine)*, 2, 161-165 (in Ukr.).
5. Zhuravel, G. P., Klevets, V. B. et al. (2013). In P. Ya. Khomin (Ed.). *Ambivalence and mimicry of accounting theory*. Ternopil: TNEU (in Ukr.).
6. Chumachenko, M. G. (2004). Once again on depreciation as an important source of company's investment. *Bukhhal'terskyi oblik i audyt (Accounting and Auditing)*, 11, 3-7 (in Ukr.).
7. Jackson, S., Liu, X., & Cecchinia, M. (2009, October). Economic consequences of firms' depreciation method choice: Evidence from capital investments. *Journal of Accounting and Economics*, 48, 54-68
8. Keatinga, F., & Zimmerman, J. (1999, December). Depreciation-policy changes: tax, earnings management, and investment opportunity incentives. *Journal of Accounting and Economics*, 28, 359-389
9. Terregrossa, R. (1997). Capital depreciation and investment demand. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 37, 79-95
10. House, C., & Shapiro, M. (2008, Jun). Temporary Investment Tax Incentives: Theory with Evidence from Bonus Depreciation. *The American Economic Review*, 3, 737-768
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2013). Tax Code of Ukraine. *Visnyk podatkovoї sluzhby Ukrainy (Herald of the Tax Service of Ukraine)*, 2-3, 1-416 (in Ukr.).
12. Sokolov, Ya. V. (1996). *Accounting: from its sources to our days*. Moscow: Audit UNITI (in Russ.).

Received 28.02.2014